

Det sproglige emne i gymnasiet: en odysse – om diskurser, metaforer og grammatik, 1997

Carlo Grevy (1997): Det sproglige emne i gymnasiet: en odysse - om diskurser, metaforer og grammatik; i: *Sproglig opdagelse, sproglig opdragelse*. Fællesskrift nr. 2, 1997, Dansk lærerforening, s. 29-34

Det sproglige emne i de gymnasiale uddannelser: en odysse

- om diskurser, metaforer og grammatik

For et par år siden havde jeg den samme klasse både i samfundsfag og i dansk. I samfundsfag arbejdede vi med den aktuelle politiske situation omkring Folketingets åbning. Det var det år, hvor statsminister Poul Nyrup Rasmussen fokuserede på arbejdsløsheden ved at tale om både ret og pligt til arbejde. I starten af dobbeltlektionen så vi, hvordan TV-avisen behandlede emnet bredt: vi så korte uddrag af åbningstalen fra Christiansborg efterfulgt af et kort interview med statsministeren; vi så de ledende oppositionspolitikere kommentere åbningstalen og så en række småinterviews med arbejdere på en fabrik. TV-programmet var fint varieret, havde forskellige synsvinkler på stoffet - informationsniveauet var forholdsvis lavt, tempoet højt, mange kameraskift: alt i alt meget underholdende. Hertil i forløbet gik alt godt i klassen, hvor vi fik en indledende drøftelse af den forestående politiske linie.

Herefter gik vi over til at se nærmere på det politiske indhold i åbningstalen i den efterfølgende TV-aktueludsendelse, hvor Bent Stuckert i en halv time interviewede statsministeren. Klassen fik aldrig hele udsendelsen at se. Ca. 5-10 minutter inde i interviewet kunne jeg i klasselokalet se, at to af klassens piger havde lagt sig ind over bordet med hovedet godt begravet i armene. Et forsøg på at vække dem ved resolut at slukke for både billede og lyd gav ikke den ønskede effekt: den ene pige forblev uvirksom og formåede alene at komme til bevidsthed via sidekammeratens heftige puffen.

Denne scene var udgangspunktet for, at jeg valgte at lave et tværfagligt sprogligt emne i fagene dansk og samfundsfag i politikernes sprog. Vi tog omgående hændelsen i klassen til nærmere eftersyn: hvad var det, der var gået galt? Hvad var årsagen til, at man kunne falde i søvn, når man arbejdede med måske en af de vigtigste politiske begivenheder i løbet af året?

I det efterfølgende sproglige forløb lykkedes det fint at aktivere og især at involvere eleverne, idet emnet lige med et var blevet vedkommende idet kommunikationssituationen var kommet tæt på dem. De havde mærket på deres egen krop, hvordan sprog fungerede - eller set i bakspejlet, hvordan det ikke fungerede.

Det, som jeg har villet pege på ved her at tage udgangspunkt i scenen fra klasselokalet, er, hvor væsentligt det er, at man i det sproglige emne, man skal have i de gymnasiale uddannelser, tager udgangspunkt i elevernes egne erfaringer. Jeg vil derfor i det følgende pege på dette samt pege på nogle mulige redskaber, der kan tages i anvendelse i det sproglige emne. Centralt vil jeg løbende behandle forskellige holdninger til sprogundervisningen, som, jeg mener, er af essentiel betydning for et vellykket undervisningsforløb.

Et undervisningsforløb om politikernes sprog

Det var ud fra min undervisningsplanlægning ikke meningen, at der netop nu skulle arbejdes med det sproglige emne - men jeg fandt, at de aktuelle behov vejede tungere. Det vigtigste for mig var at lægge det dér, hvor der for mig at se kunne tilgodeses nogle væsentlige krav, som man må stille til det sproglige emne.

Som udgangspunkt for debat og introduktion på det efterfølgende sproglige emne så klassen udsendelsen Punkt 1 med temaet politikerlede. Det var en udsendelse, hvor fakta- og fiktionsgenren blev blandet for at ophæve den patina, der normalt præger den politiske diskurs, og hvor både menigmand og specialisten fik lov at komme til orde. Synsvinklen var en anden end i aktualitetsudsendelserne, for her var specialisterne en blankstemmer, en filosof (Arno Victor Nielsen) og en kunstner (Niels Hausgaard), og skuespilleren Jørgen Andersen gav den som kultursociolog. I starten af programmet så vi småinterviews med menigmand, mens tårnet på Christiansborg svajede usikkert i baggrunden. Linien blev lagt i første sekvens i programmet, hvor man så et billede af en mikrofon, der blev rakt frem til en flok får. Journalisten spurgte: "Hvad synes du om vores politikere" og svaret blev et klart og rungende "Mæææh" - en metafor eleverne fint forstod. Også interviewet med den uheldige Svend Heiselberg fra 1993 var med. Han skulle forklare, hvad et vigtigt EU-princip betød, og viklede sig ind i en forklaring om, at man burde oversætte det til dansk og omskrive det. Men på det konkrete spørgsmål om hvilken betydning, det har, fik han demonstreret, at han ikke vidste, hvad det var. Denne synsvinkel på politikere og den måde de taler på var givtig i det videre forløb. Eleverne kunne se, at det ikke kun var dem, som ikke forstod, hvad politikerne sagde.

Vi kunne herefter vende tilbage til scenen med pigerne og statsministeren og drøftede indledende spørgsmål som: Hvad er det, der går galt i kommunikationen mellem (potentielle) vælgere og politikere generelt? Hvordan er vi almindelige menneskers forhold til politik? Hvordan er det politikere taler, så vi ikke altid gider at høre efter? Taler statsministeren på en bestemt kedelig måde? Er der nogle regler, der fortæller os, at drenge kan interessere sig for politik, og at piger skal have den holdning, at de ikke har forstand på det?

Som grundbog for det videre arbejde læste vi bl.a. Britta Lysheims bog *Polavyk - om politikernes farlige vrøvlesprog*, som giver udmærkede retoriske redskaber til at klassificere, hvad der er gode og dårlige politiske taler og til bl.a. at begrebsliggøre forskelle på mande- og kvindesprog i politik. Herefter udarbejdede eleverne i et par uger en selvstændig rapport, hvor de gruppevis valgte hver sin politiske tekst. Nogle arbejdede med Ritt Bjerregaards dagbog, nogle med Nytårstalen. Der var projekter, hvor eleverne undersøgte udvalgte politikeres sprog. Der var projekter om forskelle mellem kvindelige og mandlige politikeres sprog. Som konkret analysemateriale rekvirerede eleverne *Folketingets forhandlinger* for de dage og de emner, der interesserede dem. Alle havde i projektet udformet en tale for et selvvalgt emne ud fra de erfaringer, som de havde fået via analyserne af politikernes sprog.

Eleverne syntes, at forløbet var spændende - og fagligt kom de langt. De fandt ud af hvilke regler, der fungerer i politikermiljøet, og hvorfor politikere af og til formulerer sig meget uklart. De fandt ud af reglerne for gode taler og for hvad der skal gøres for at sætte sit budskab på form. De fik en fornemmelse for, at hvis man skal forstå politik, skal man også forstå de særlige regler, der gælder på den politiske scene. Men nok så væsentligt: de fik arbejdet med deres egne holdninger til et sprogrum, som nogle aldrig havde været inde i, og det satte deres eget i relief. De fik erfaringer med, at deres eget daglige sprogrum ikke er det eneste, men at der også var andre. De så, at der var redskaber til at skabe forståelse for, hvad der skete i sådanne sprogrum: de kunne forstås, kritiseres, analyseres, roses osv. Sprogrum blev således noget relativt, noget de kunne forholde sig bevidst til, hvorfor deres forståelse også af deres eget sprogrum blev relativ, en del af livet, der kunne arbejdes bevidst med og ændres på. Politik blev meget mere vedkommende.

De forskellige sprogrum - diskursbegrebet

Eleverne bevæger sig i deres hverdag gennem forskellige sprogrum eller diskurser, om man vil. Når de er sammen med forældrene, taler de på én måde - når de er i skolen på en anden. Forskellige institutionelle regler sætter tit grænserne for, hvad man kan tillade sig at tale om og for, hvordan man kan udtrykke det. Skole og hjem er sådanne institutioner - men også i fritiden etablerer eleverne forskellige sprogrum: når de er sammen med kammeraterne om aftenen på diskoteket, når de er i sportsklubben m.v.

Sproget bruges i alle disse sammenhænge, men på forskellig måde. Når man taler om det danske sprog generelt, er der grammatiske regler, som man kan konferere med for at tjekke, om man opfylder de officielle normer. Ofte foregår denne proces ubevidst, idet man som voksen normalt kan gøre sig forstået uden de store grammatiske mellemregninger. I de forskellige sprogrum findes der også en lang række regler, som man ikke normalt laver mellemregninger på: man ved godt, hvordan man taler med sin samlever, sin mor og sin chef. Vil man analysere samtalerne i de forskellige sprogrum, må man lave en såkaldt *diskursanalyse*. I en sådan vil man bl.a. se på hvilke sociale relationer, der er mellem samtalepartnerne.

For at forstå, hvorfor mennesker taler forbi hinanden, misforstår hinanden, føler at de ikke kommer igennem med deres synspunkter og ikke føler at de bliver hørt - og faktisk heller ikke bliver det - kan vi ikke ty til grammatikken. Mennesker kan formulere sig nok så grammatisk korrekt uden at komme igennem med deres budskab.

Vores elever bevæger sig i relativt få sprogrum. Det at tage en studentereksamen er en øvelse i at bevæge sig ind i nye rum. I skolen kaldes disse øvelser at lære fag. Når eleverne kommer ud af skolen forventes det, at de ud fra disse fag-øvelser er i stand til at indgå i en lang række nye diskurser: deltage i den politiske diskussion, leve i et parforhold, diskutere ægteskabsproblemer med kollegerne, købe hus, få det til at gå med arbejdsgiveren, samarbejde med kunderne, gå til bryllupper, være underholdende, tale med/om det modsatte køn, indgå i længerevarende intime relationer, klare konflikter etc. Rækken er lang og elevernes tilpasningsevne til de forskellige situationer er altafgørende for deres succes her i verden.

Viden om forholdet mellem mennesker - et resultat af diskursanalysen - kan være afgørende for succes eller det modsatte, hvilket bl.a. demonstreres i en nyligt udkommet bog om emnet politisk korrekt sprog. Ifølge den begik fx en amerikansk kaptajn selvmord: kadetterne havde anmeldt ham efter, at han var kommet til at fortælle en politisk ukorrekt vittighed.

Vores elever ved udmærket, at der findes regler i de forskellige sprogrum, og er sig dette forhold bevidst, når de fx for sjov udfordrer autoriteterne. De er sig blot ikke bevidst, at der findes et sprog, man kan tale om disse sprogrum i. Jeg tror at vejen til at skabe sproginteressen i gymnasierne er diskursanalysen. Det er vigtigt at tage udgangspunkt i noget, der engagerer eleverne - og i gymnasieårene er de i en fase af deres liv, hvor de netop tager livtag med en lang række nye diskurser. Det at beskæftige sig med noget, der er tæt på en, er dog ikke altid en garanti for succes - fx er beskæftigelsen med formel grammatik ikke en sællert hos eleverne, idet man tager udgangspunkt i et enkelt oplevelsesfjernt aspekt ved sproget. Men som vist med emnet om politikernes sprog var der sprængstof i det. Det spændende var dog ikke politikeren men relationen mellem politikeren og eleven. At lære at formulere en tale retorisk korrekt er de heller ikke umotiverede for. Det, der er væsentligt, er, at man tager udgangspunkt i sprogrum, som interesserer dem, og som de har et oplevelsesnært forhold til. Diskursanalysen lægger også op til tværfagligt samarbejde med andre fag: hvorfor ikke undersøge juristernes sprogbrug eller fysikkens metaforer? De redskaber og den viden, som de tilegner sig i en engageret sprogundersøgelse, kan de bruge i deres opdagelsesrejser ind i ny ukendte sprogrum.

Metaforer og kognitiv semantik

I arbejdet med at undersøge sprogbrugen inden for forskellige sprogrum kan analyser af dets metaforer med fordel inddrages. En af de nye grene i sprogvidenskaben er den kognitive semantik, som bl.a. Lakoff og Johnson har udviklet, og metaforerne ses her ikke som et rent ydre stilistisk træk, men derimod som udtryk for bestemte måder at tænke og dermed at handle på. Diskursen sætter ikke kun rammer for det, man kan tale om, men sætter også rammerne for det, man kan tænke, og dermed rammerne for de problemer, man kan løse. Når man beskæftiger sig med, hvordan metaforer bruges, kan man sige noget om bevidstheden. De metaforer, som man bruger, er fundamentalt afslørende for ens tankegang. Man kan formulere det på denne måde: vis mig dine metaforer, og jeg skal fortælle dig, hvem du er.

I den kognitive semantik får det litterære udtryk ikke fortrin frem for andre. Det er nærmere omvendt: Det sprog, der bruges i pressen, i reklamerne, i klasselokalet eller mellem eleverne til daglig, er mere essentielt og befordrende for forståelsen af, hvad der sker bevidsthedsmæssigt i vores kultur. Lakoff peger således på, hvordan brugen af metaforer bl.a. i medierne var helt afgørende for de politiske beslutninger, der blev foretaget i forbindelse med Golfkrigen.

Ud fra dette syn på sproget er det metaforerne i hverdagens sprogrum, der bliver interessante. Man kan ikke sige, at nogle metaforer er levende og andre er døde. Det at snakke om døde metaforer i sig selv er - ud over at være en metafor - faktisk udtryk for et bestemt sprogsyn, hvor man prioriterer litteraturens mere "levende" metaforer. Det er dog hverdagens sprogrums metaforer der er primære i forhold til litteraturens. Når man først er begyndt at lægge mærke til det, vrimler det med metaforer. Det er fordi vi bruger dem og forstår dem i det daglige, at vi kan forstå de metaforer, der bruges i poesien og litteraturen. Det, som nogle kalder døde metaforer, indgår ofte i et netværk med andre metaforer og er faktisk tit afgørende for, hvordan vi tænker.

I hverdagens sprogrum - og med dette begreb tænker jeg bredt på sproget, som vi i ikke-faglige sammenhænge støder på og bruger i vores hverdag så som medierne, reklamerne, brochurer, som vi får ind ad brevsprækken, snakken med venner og bekendte osv. - er der masser af liv. Der er ingen "døde" metaforer her. Den metaforiske sprogbrug er farlig, når den kan få nationer til at føre krig. Metaforerne i reklamerne er befordrende for virksomheders salg og succes - ellers ville de ikke bruge så mange millioner i metaforisk markedsføring. Sprogbrug er altså også et spørgsmål om liv og død.

Når man skal arbejde med det sproglige emne, er det derfor strengt taget ikke nødvendigt at gå tilbage til litteraturen for at finde fyndigt sprog. Eleverne ved godt, at der er gang i sproget i dagligdagen, i hverdagens sprogrum, så hvorfor ikke tage udgangspunkt i den erfaring?

Sprogrigtighed: det officielle sprogs diskurs

En af de diskurser, som eleverne kommer til at stifte bekendtskab med, er det officielle sprog. For socialt at blive accepteret som sprogbruger i en række sammenhænge kræves, at man kan udtrykke sig efter gældende normer. Et af de store problemer for eleverne er bl.a. præsens-r og brugen af "sin". Ca. en tiendedel af vores gymnasieelever læser og staver endda så dårligt, at de har behov for ekstraundervisning, og årsagerne hertil opgives ofte som det brede rekrutteringsgrundlag. Jeg tror også årsagerne skal findes andre steder nemlig i hhv. elevernes daglige sprogrum og i det sprogsyn, de tit støder på i danskundervisningen.

Den måde, som sproget bruges på i forskellige diskurser, er tit forskellig fra det officielle sprog. Vi er under international indflydelse og glemmer tit de danske regler. I annoncer og firmanavne ser vi således i stor udstrækning "forkert" anvendelse af genitiv-s og "fejl" i sammensatte ord. "Jensen's Bøfhus" og "Mostrup's vejviser" staves "forkert" med ´s og sammensatte ord adskilles: "Håndværker service",

"Dagligvare gruppen", "Skomager mester eller listetilpasser søges...", "Vejle succeen fortsætter" osv. Sproget forandrer sig, og det, der måske ikke nu er officielt korrekt, bliver det måske. Når man fx på TV3, tekst-TV, Internet og satellitprogrammernes undertekstninger regelmæssigt støder på "forkert" brug af "hendes" i stedet for "sin", bliver man som sprogbruger påvirket, og det er derfor svært at finde ud af, hvad der er "rigtigt" og "forkert".

Om man bruger sproget "forkert" eller "rigtigt" har ikke altid noget at gøre med om man bliver forstået - men det fremstilles ofte sådan. For hestepangeren fra Vorbasse hedder det en lokomotiv og ikke et. Jeg har været ude for, at folk rynker brynene, når jeg bruger sin i stedet for hans/hendes. Det er ikke altid det officielle sprog, der er normen. Sprog bruges forskelligt i forskellige diskurser - og at fremstille det, som om det væsentligste ved det er, om det er rigtigt eller forkert, er at se bort fra sprogets funktion og at fremstille det som et uforanderligt og dermed et kedeligt emne. Det ser ud som om sproget har en facitliste, og det er et sprogsyn, der lægger det dødt.

Når man taler om rigtigt og forkert sprog bør man, som Henriksen anbefaler det, gøre det i anførselstegn - "sprogfejl" er nemlig noget relativt:

Hvis Skipper Klement havde vundet sit bondeoprør i 1500-tallet, ja, så var Aalborg blevet hovedstad og vendelbomålet var blevet rigsmålet [...] Det vi kalder sprogfejl og dialektale ejendommeligheder er altså bare tabernes sprog. Grammatisk er der intet i vejen med det. Det eneste fejlagtige ved at sige "Jeg lå dem på bordet" er sådan set at Skipper Klement tabte slaget! (Henriksen 1995).

Det væsentlige bliver således ikke først at se på, hvad der er "rigtigt" og "forkert" men derimod at se på, hvilke signaler man sender ved at bruge sproget på bestemte måder og fx kunne sin grammatik. Jeg tror, at det er vigtigt at fokusere på disse vigtige funktionelle aspekter i sprogundervisningen, således at sproget ikke fremstår som noget abstrakt, "rigtigt" og almenyldigt, men derimod som et foranderligt, levende og dermed vedkommende emne.

I et interview skelner Togeby mellem to kompetencer, som eleverne kan tilegne sig i danskundervisningen: de kan blive kloge på sig selv eller lære at kunne passe deres kommende arbejde. Jeg tror, at de kan tilegne sig begge kompetencer, hvis de sprogligt lærer at begå sig ved at vide, hvordan sproget fungerer i en række væsentlige diskurser. Hvis de ikke kan stave, er det ikke fordi de intellektuelt ikke kan finde ud af det, men fordi den holdning, de har til det, ikke får dem til at tage sig af det. Fokus på holdninger til sprog og på sprogets funktion afhjælper dette problem. Hvis sprog bliver opfattet som kedeligt af en del dansklærere - som Togeby påpeger - er det ikke så mærkeligt, at nogle elever ikke lærer at få en engageret indfaldsvinkel til dette vidensområde. Hvis sprog er så kedeligt, at man bliver nødt til at give sin grundbog i sprog en morsom titel for at få nogen til at læse den - som Hansen slår til lyd for - er det ikke så mærkeligt, hvis sprogundervisningen ikke trives i gymnasieklasserne. Vejen til det spændende sproglige emne bør efter min opfattelse i første omgang ikke gå over grammatisk korrekthed og oplevelsesfjerne feltanalyser - men over nogle discipliner, som fokuserer på livet i hverdagens sprogum.

Sprog og holdninger

Det er vigtigt at eleverne *opdager* sproget, opdager deres eget sprog og hvordan det fungerer i forskellige sammenhænge, opdager sproget fra forskellige vinkler, opdager hvordan man kan tale om det, få styr på det og forholde sig til det. Det er vigtigt at eleverne sprogligt *opdrages* til at være kritiske over for, hvad der foregår i forskellige sprogum, og får styr på formkrav og deres funktioner.

Glæden ved den sproglige mangfoldighed i hverdagens sprogrum kan ikke undervurderes, da det giver eleverne muligheder for at forankre sig i sproget og være en del af et fællesskab, af vores kultur. Tilbage giver det eleven mulighed for at gribe ind og forandre relationer hun selv indgår i.

Når børn og unge har svært ved at stave hænger det i høj grad sammen med mangler i den sproglige opdragelse og holdning til sproget: eleven lærer hurtigt at alle forstår hende alligevel til trods for "fejlene". I skolen synes den eneste, der er interesseret i om eleven skriver fx han eller sin, at være dansk-læreren - hvorfor så bruge så meget krudt på at lære det? Sproget i hverdagens sprogrum forekommer eleven at fungere upåklageligt til trods for at de ikke altid er grammatisk "korrekte". Og selv professionelle, der skriver om sprog laver "fejl".

At beskæftige sig med formel grammatik, som er noget, som vores underbevidsthed normalt tager sig af - og som den skal have en ordentlig røffel for at lave om, hvis den ikke gør det korrekt - kan man ikke gøre med mindre man arbejder med, hvad eleverne netop fortæller ved at lave de "fejl", som de gør.

Der er ikke et skisma mellem sprogundervisning og litteraturundervisning. Det er ikke sådan, at litteratur er det spændende og sprog det kedelige. Faktisk er sproget i hverdagens sprogrum udgangspunktet for det litterære udtryk - det litterære udtryk læner sig op ad hverdagens sprogrum og den meget større viden og erfaring, der ligger her, i både indhold og form. I det omfang fokus på det sproglige emne bliver lagt på rent formalistiske aspekter, bliver det måske kedeligt.

Hverdagens sprogrum er fyldt med fyndige udtryk, der er nødvendiggjort af den både følelsesmæssige og teknologiske komplekse verden, som vi befinder os i, og bør være en udfordring for både litterater og sprogfolk.

Det er vigtigt at arbejde med holdninger til sprog, hvis ikke sprogundervisningen skal risikere at bliver oplevelsestom. Det er vigtigt, at sproget ikke kommer til at tage sig ud alene som bærer af information, hvilket let kan ske i disse informationsteknologiske tider. Via sproget formidler vi ikke alene informationer men nok så meget holdninger, værdier, anvisninger på måder at forholde sig på og tænke på. Fx vil politikere påvirke os; men også når de forsøger ikke at sige noget konkret og at forholde os vigtige oplysninger, påvirker de netop i stor grad vores holdning til det politiske system.

Jeg mener, at det er mere hensigtsmæssigt at have fokus på holdninger til sprog. Sprog er ikke alene ord og sætninger, der betyder noget. Sprog vedrører måder at forholde sig til omgivelserne på, måder at tænke på og løse opgaver på. Derfor er sprog ikke noget, man som underviser blot kan *informere* om. At undervise i dansk sprog er en mulighed for at give eleverne nogle fortrinlige praksisser til at arbejde med den måde, de selv påvirkes på og påvirker andre på, og give dem mulighed for at tage stilling til deres egne forudfattede meninger, som er indbygget i den måde, som de selv bruger sproget på.

I det omfang det at beskæftige sig med sprog kommer til at ligne et arkæologisk arbejde i selvindlysende kendsgerninger - og sproget hermed kommer til at se neutralt, statisk og uindtageligt ud - bliver det kedeligt. Det sproglige emne bør derimod være en rejse - en odysse - hvor eleven kommer farefuldt tæt på sine egne og på andres sprogrum. Det bør være en færd, hvor evnen til at udfordre nye sprogrum skærpes, hvor elevens forhold til sit eget sprog relativiseres, og hvor eleven lærer sprogets styrker og svagheder at kende. Med muligheden for bevidst sprogligt at forankre sig i fællesskabet og med muligheden for at kunne gribe konstruktivt forandrende ind i sine relationer til andre via sproget, har eleven fået en belønning på sin færd.

I sprogrigtighedsdebatten plæderes der for større sproglig uddannelse - både hos lærere og elever. Det kan jeg tilslutte mig - men jeg er ikke enig i at vægten i første instans skal lægges på større gram-

tisk viden. Vi kan lære eleverne, hvad der sker i kommunikationen, hvis de ikke følger sprogrummets uskrevne regler - men vi kan ikke tvinge dem til at lave præsens-r-er. Vi kan derimod give dem en holdning til sproget og lære dem, hvordan det fungerer i forskellige sammenhænge. Kan de se meningen med det og det hensigtsmæssige i det, vil de også kunne lære sprogets mere formelle aspekter. Sproget er levende og i forandring - eleverne vil også gerne opleve det sådan, hvis de skal beskæftige sig med det.

Litteratur

Clark, Christina & Søren Lind (1996): *Er strudsen en rigtig fugl?* Gyldendal

Frost, Pernille (1997): *En strid om ord*. Fremad

Hansen, Erik (1997): *Dæmonernes port*. 4. Udg. Hans Reitzel

Henriksen, Lars (1995): "Rigsdansk - et kunstprodukt", i: Kristeligt Dagblad d. 2. 11.

Jørgensen, Aage (1996): *Dansk til eksamen*. Dansk lærerforeningen

Lakoff & Johnson (1980): *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press

Lakoff, George (1990): *Women, Fire and Dangerous Things - What Categories Reveal about the Mind*. The University of Chicago Press

Lakoff, George (1992): "Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the gulf" i: Pütz, M. (red.): *Thirty years of linguistic evolution*. Benjamins Pub., Philadelphia

Lindø, Anna Vibeke (1995): "Metaforer - ikke kun et stilistisk træk!" i: HS-Dansk 59, s. 7-11 og i: Vid Nyt 8, s. 7-11

Lysheim, Britta (1993): *Polavyk - om politikernes farlige vrøvlesprog*. Spektrum

Pade, N: "Kun for skønånder" - interview med Ole Togeby, i: Gymnasieskolen 9, 1997, s. 10-12

Poulsen, Peter (1996): "At kaste med viskelæder", i: Jørgensen (red.) s. 176-178

Schulz, Friedrich (1995): "Hedder det en lokomotiv?", kronik, i: Politiken lørdag d. 30. 9.

Søndergaard, Bent: "Er det nu så vigtigt med den stavfærdighed?", i: Mål og Mæle 4, 1994, s. 23-27

Wissing, L. (1996): "Hver 10. Gymnasieelev læser ikke godt nok", i Jørgensen (red.) s. 170-175.

Noter

¹⁾ Vi anvendte dels uddrag fra TV-avisens dækning af Folketingets åbning tirsdag d. 3. oktober 1995 samt den efterfølgende TV-aktueltsendelse *Hvad vil Nyrup [?]* med Bent Stuckert og Poul Nyrup Rasmussen i hovedrollerne

²⁾ Studievært Anders Bech-Jessen, DR d. 3. 10. 1995

³⁾ TV-aktuelts d. 18. 4. 1993

⁴⁾ Pernille Frost 1997, anmeldt i Jyllands-Posten d. 6. 7. 1997 og i Gymnasieskolen 14, 1997

- ⁵⁾ Lakoff & Johnson 1980 og Lakoff 1990 er nogle af de væsentligste værker. Se også Lindø 1995, der er en introduktion af emnet
- ⁶⁾ Lakoff 1995, se også Clark & Lind 1996, der i kapitlet *Politiske metaforer* (s. 78-87) redegør for indholdet i Lakoffs artikel
- ⁷⁾ Se Søndergaard
- ⁸⁾ Wissing 1996 s. 170
- ⁹⁾ Schulz 1995
- ¹⁰⁾ Pade 1997
- ¹¹⁾ Hansen 1997, forordet
- ¹²⁾ Se Poulsen 1996, der giver en række eksempler på dette.